

Aziz Augustine'in Sevgi Kavramı Çerçevesinde Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* Filminde Aşk ve Adalet

Love and Justice in the Film *Sofra Sırları* by Ümit Ünal within the Framework of St. Augustine's Concept of Love

Hüseyin Gençalp

Dr. Öğr. Üyesi

Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

hgençalp@trabzon.edu.tr

Orcid: [0000-0003-2797-0587](https://orcid.org/0000-0003-2797-0587)

Özet

Ortaçağ Felsefesinin başat düşünürlerinden biri olduğu ifade edilen Aziz Augustine'in sevgi etiği, bireyin eylemlerini yönlendiren temel unsurun sevgi/aşk olduğu fikri üzerine bina edilmiştir. Bu bağlamda bütün insanları sevgilerinin niteliği ve bu sevgilerin yöneldiği nesnelere özelinde değerlendirerek, iyi ya da kötü, adil ya da adaletsiz olduklarına karar vermek mümkündür. Söz konusu bu durum sinemasal evrenler için de geçerlidir. Film dünyalarındaki karakterlerin davranışlarını, bu davranışların eyleme dökülmesine kaynaklık eden irade ve sevgi nosyonu üzerinden irdelemek, karakterlerin edimlerini Augustine'in söylemleri kapsamında ahlaki bir bakış açısıyla ele alma imkânı sağlarken aynı zamanda izleyicilerin zihinlerinde adil ve adaletli eylemlere ilişkin etik sorgulamaları da tetikler. Bu çalışma, felsefe olarak film anlayışı çerçevesinde, Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* filminin sinematik evrenini, Augustine'in etik felsefesinin merkezinde yer alan sevgi ve adalet kavramları özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Gilles Deleuze ve Daniel Frampton'un düşüncelerinden hareketle, film-zihnin, kendi film-dünyasına ilişkin film-düşünceleri karakterlerin eylem ve söylemleriyle ilgili ahlaki değerlendirmeler üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Aziz Augustine, Sevgi, Adalet, Sofra Sırları, Ümit Ünal, Felsefe, Sinema.*

Abstract

The ethics of love of St Augustine, who is said to be one of the leading thinkers of Medieval Philosophy, is based on the idea that the primary element that directs the actions of the individual is love. In this context, it is possible to judge all human beings as good or bad, just or unjust by evaluating the quality of their love and the objects to which this love is directed. This situation is also valid for cinematic universes. Examining the behaviours of the characters in the film worlds through the notion of will and love, which is the source of these behaviours, provides the opportunity to address the actions of the characters from a moral perspective within the scope of

Augustine's discourses, while at the same time triggering ethical questioning about just and fair actions in the minds of the spectators. Within the framework of film as philosophy, this study aims to examine the cinematic universe of Ümit Ünal's film *Sofra Sırları* in terms of the concepts of love and justice, which are at the centre of Augustine's ethical philosophy. In this context, based on the ideas of Gilles Deleuze and Daniel Frampton, the film-mind's film-thinking about its own film-world is tried to be revealed through moral evaluations about the actions and discourses of the characters.

Keywords: *St. Augustine, Love, Justice, Sofra Sırları, Ümit Ünal, Philosophy, Cinema*

Makale Bilgileri

Makale Türü	Araştırma Makalesi
Etik Beyan	Bu çalışma yazarın "Sinema-Felsefe İlişkisi Çerçevesinde 2010 Sonrası Türk Sinemasında Adalet Olgusu" isimli doktora tezinden türetilmiştir.
Gönderim Tarihi	12 Ağustos 2024
Kabul Tarihi	12 Aralık 2024
Yayın Tarihi	30 Aralık 2024
Hakem Sayısı	İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Etik Bildirim	turkishjournaloffilmstudies@gmail.com
S. Kalkınma Amaçları	-
Lisans	CC BY-NC 4.0 / Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Article Information

Article Type	Research Article
Ethical Statement	This study is derived from the author's doctoral thesis titled "The Concept of justice within the Frame of Cinema-Philosophy Relationship in Turkish Cinema After 2010".
Date of submission	12 August 2024
Date of acceptance	12 December 2024
Date of publication	30 December 2024
Reviewers	Two External
Review	Double-blind
Plagiarism checks	Yes - intihal.net
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Complaints	turkishjournaloffilmstudies@gmail.com
S. Development Goals	-
License	CC BY-NC 4.0 /Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Doğru ve kanun anlamındaki Latince 'jus' kökünden türetilmiş olan adalet kelimesi, toplumsal yapıdaki değer, ilke, ideal ve erdemlerin hayata geçirilmesi, her insanın gerçekleştirdiği eylemlere karşılık gelen ceza veya ödülü alması olarak tanımlanır (Cevizci, 1999, s. 11). Felsefi açıdan kelimenin etimolojik arka planı dışında, adaleti bir fıkri tartışma alanı olarak değerlendiren düşün insanları, adaletin etik ve sosyal karar alma süreçlerine ne şekilde dâhil olduğu sorusuna yanıt aramaktadır (Pomerlau, 2016). Birey ve toplum bağlamında, herhangi bir davranışın/eylemin adil olup olmadığı, ortak insani değerler yanında birbirinden farklı etmenler ve alternatif perspektifler kapsamında belirlenir. Bu nedenle, adalet kavramı özelinde, farklı toplumsal ve kültürel yapılarla özgü ayrımlar söz konusu olduğu gibi evrensel olarak kabul gören tanımlamaların varlığından da bahsedilebilir.

Adaletle ilgili teorik bakış açıları genel itibarıyla değerlendirildiğinde, adalet ve siyaset felsefesi arasında organik bir bağ olduğu görülür. Bu durumun temel sebebi, devlet kavramının eş zamanlı olarak adalet ve siyaset felsefesinin merkezinde yer almasıdır. Pek çok felsefi görüş, devletin varlığını adaletin tesisinin temel şartı ya da adaleti, devletin nihai gayesi olarak betimler. Adil düzenin kurulması ve bunun toplum üzerinde egemen kılınması da yine devletin mevcudiyetiyle gerçekleşmektedir. Bir başka anlatımla, devlet ve adaletin birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği ve iki kavram arasında yoğun bir etkileşim olduğu söylenebilir. Devletin kurumsal yapısı kapsamında herhangi bir davranışın adil eylemin sınırlarına dahil olup olmadığına adalet sistemi tarafından belirlenen yasal kurallar bütünü çerçevesinde tespit edilir. Türkiye'deki adalet kurumunun temelini oluşturan kanunlar İsviçre, İtalya, Almanya ve Fransa gibi Batılı devletlerin yasa metinleri referans alınarak vücuda getirilmiştir. Dolayısıyla, adalet kavramına ilişkin bir araştırmanın, Türkiye'deki kanunların da temelini oluşturan Batı felsefesindeki adalet kuramlarının kılavuzluğuna ihtiyaç duyduğunu ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda çalışma, Batı dünyasındaki başlıca adalet teorilerinden biri olan Aziz Augustine'in sevgi etiğini kavramsal çerçevenin merkezine yerleştirmektedir.

Aziz Augustine, Hristiyan inançlarını ilmi bir düzen içine yerleştirip, Hristiyanlığın dini öğretilerine sistemli bir birlik kazandıran ve böylece Hristiyan dogmasını kesin biçimde kuran düşünür olarak nitelendirilir. O'nun görüşleri Orta Çağ Hristiyan Felsefesi'nin çıkış noktasını oluşturduğu gibi sonrasındaki gelişmeyi belirleyen temel yapıyı da meydana getirmiştir (Gökberk, 1993, s. 152). Aziz Augustine'in Hristiyan dini geleneği ile Yunan felsefesini birleştirme gayreti, antik felsefenin Hristiyan düşüncesine dahlinin ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda Augustine, felsefeyi Hristiyanlığın akla uygun muhteviyatını her yönüyle anlayabilmeyi sağlayan bir araç olarak kullanır (Cevizci, 2003, s. 714). Augustine'in söylemlerinin özünde sevgi kavramı ve sevgiye dayalı bir ahlak anlayışı yer alır (Maurer, 1982, s. 16). Onun etiği öncelikle bir sevgi etiğidir (Copleston, 1993, s. 82). Sevgi bireyin eylemlerinin merkezinde yer alır ve bir insanın erdemli, adil ve iyi niyetli olup olmadığı sevgi kavramı üzerinden belirlenir.

Augustine'in ahlaki söylemlerinin, insani değerler ortak paydasında yer alan ve tüm toplumlar tarafından kabul gören sevgi/aşk kavramı üzerine temellendirilmiş olması, çalışmanın Augustine'in ahlaki öğretilerine ilişkin yöneliminin başat unsurunu teşkil eder. Çalışma kapsamında, Augustine'in etik anlayışının, sevgi özelinde sahip olduğu evrensel nitelik sebebiyle, farklı toplumsal yapılarda ortaya çıkan kültürel içeriklerin adalet kavramı bağlamında irdelenmesine kaynaklık edebileceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda çalışma, Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* (2017) filminin sinematik evrenini, Augustine'in etik felsefesi üzerinden irdelemeyi amaçlamaktadır.

Yönetmen Ümit Ünal'ın sekizinci uzun metraj filmi olan *Sofra Sırları*, kişilerarası ilişkiler çerçevesinde suç, ceza ve adalet kavramları üzerine sorgulamalar yapılmasına ve ahlaki çıkarımlarda bulunulmasına imkân tanıyan bir hikâyeye örgüsüne sahiptir. Filmde, bireyler arasındaki karmaşık ilişkiler ve özellikle sevgi/aşk mefhumunun karakterlerin eylemleri üzerindeki şekillendirici etkisi, Augustine'in söylemlerinden hareketle yapılacak etik değerlendirmeleri olanaklı hale getirmektedir. Ek olarak film, anaakım üretimlerden ayrılarak, adalet kavramı özelinde egemen kabullerin dışında farklı bakış açıları sunmakta, izleyicileri karakterlerin eylemleri üzerine düşünmeye ve bu eylemlerin sebep ve sonuçlarını ahlaki bir perspektif çerçevesinde irdelemeye yönlendirmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada ilk olarak Augustine'in sevgi/aşk ile ilgili söylemleri üzerinden kavramsal bir çerçeve oluşturulacak, sonrasında bu teorik yapıya bağlı olarak *Sofra Sırları* filmi Daniel Frampton'ın filmozofik yaklaşımı ve Gilles Deleuze'ün sinematik imge tipolojileri çerçevesinde niteliksel içerik analizi yöntemiyle çözümlenecektir.

1. Aziz Augustine'in Felsefesinde Sevgi ve Adalet

Augustine'in fikri eserleri gözden geçirildiğinde, adalet ve sevgi kavramları arasında güçlü bir bağ olduğu görülür. Bu doğrultuda Augustine'in her iki kavram özelindeki görüşleri, çalışmanın teorik çerçevesinin temelini oluşturmaktadır. Sevgi kavramı, Augustine'in Batı mistisizmindeki etkisinin temel kaynağıdır (Chadwick, 2001, s. 3). Onun felsefesindeki pek çok unsur sevgi/aşk ile yakından ilgilidir. Bu sebeple Augustine'in sevgiye dair söylemlerinin ve bunların adaletle ilişkisinin irdelenmesi önem arz eder.

Aziz Augustine'e göre, insanlar, fitratları gereği kusurlu bir doğaya sahip olduğu için kendini tamamlama isteğiyle sevmeye eylemini gerçekleştirmektedir (Cevizci, 2017, s. 206). İnsanları Tanrı'ya bağlayan sevgi, yalnızca doğal bir sevgi değildir; Tanrı'nın bireylere bahsettiği doğaüstü bir armağandır (Maurer, 1982, s. 16). Sevgi insanın yaratılış amacı/işlevidir ve bir şekilde bireyin varoluşuna hükmeder. İnsan hayatındaki kazanımlar, tutkular ve trajediler ancak insanın sevmek için yaratılmış olduğu gerçeği çerçevesinde açıklanabilir. Çünkü bireyin tüm düşünce ve eylemlerini yönlendiren temel unsur sevgidir (Parrish, 2005, s. 212). Dolayısıyla insanın sevgi duymaması imkansızdır (Arslan, 2010, s. 412). Bireyin çeşitli nesnelere yönelen aşkı, sevmeye eylemi sırasında onun ihtiyaçlarının bir kısmını karşılayarak, belli bir mutluluk sağlar (Cevizci, 2017, s. 206). Ancak bütün aşk/sevgi türleri arzu edilir değildir. Bu sebeple Augustine, sevgileri kötü/yanlış -cupiditas- ve iyi/doğru -caritas- şeklinde ikiye ayırır. Belirli şartlar altında ve sınırlı olarak kötü ya da yanlış aşkı yaşamak doğal bir varlık olan insan için kabul edilebilir bir durumdur. İyi ya da doğru aşk ise gerçek aşkı ifade eder (Arslan, 2010, s. 412). Tüm aşklar, Augustine açısından, aşığın sevgiliye dönüştüren birleştirici bir güçle karakterize edilir (Meconi, 2009, s. 8) ve bu ruhsal güç insanı gerçek güzelliğe götürür (Plotinus, 2016). Dolayısıyla bireyin mutluluğa, iyiliğe, güzelliğe ulaşması gerçek aşk/sevgi sayesinde mümkün olmaktadır.

Aşk/sevgi, bir şeyi, yine onun kendi iyiliği için arzulamak/istemektir (Augustine, 2002, s. 64). Her arzulama/isteme eylemi mutlak bir nesneye bağlıdır ve bu nesne hedefinde kendisinin olduğu bir yönelim sağlayabilmek için arzuyu harekete geçirir (Arendt, 1996, s. 9). Bir başka anlatımla aşk/sevgi bir çeşit harekettir ve her hareket belli bir şeye doğru yönelir (Augustine, 2002, s. 9). Aşk/sevgi iradeyi hareket ettiren içsel bir güç ve irade de insan olarak düşünüldüğündeyse insanın asıl olarak aşkı/sevgisi tarafından eyleme geçirildiği söylenebilir (Gilson, 1960, s. 135). Birey, sevillecek bir şeyin arayışına girdiğinde, bahsi geçen bu hareket ediminin kendisini yönlendirdiği doğrultuyu araştırmaktadır (Augustine, 2002, s. 9). Arzunun hareketini belirleyen, insanın bildiği ve arzuladığı şey ise iyidir, aksi takdirde birey onu, yine onun kendi iyiliği için arayamaz (Arendt, 1996, s. 9). Özetle, ruhun her hareketi algılanan bir iyiyi hedef alan sevgi eylemidir (Boyle, 1990, s. 123). Sevgi her ne kadar doğası gereği iyiyi arzulasa da bu durum onun her zaman iyi ve güzel

olanı hedefleyeceğine dair bir ön kabulü geçerli kılmaz. Çünkü irade ve sevgi arasında iyi ve kötü her eylem için geçerli olan güçlü bir ilişki vardır. Bu doğrultuda bütün günahlar, irade tarafından harekete geçirilen, yanlış yönlendirilmiş ve hiyerarşik açıdan düzensiz arzu eylemleri olarak değerlendirilmektedir (Sandlin, 2021, s. 3). Hiyerarşik düzen, Augustine'in aşk/sevgi yaklaşımında ve Hristiyan teolojisinde karşılığını bulan önemli bir unsurdur.

Arzu eylemlerinde hiyerarşik bir sıralama, açık ve kesin olarak sınırlandırılmış bir düzen olması gerekir. Ordo Caritatis olarak ifade edilen bu öğreti Hristiyan inancında bireyin sevgisinin/aşkınının öznelinin sıralamasını belirlemektedir. Hiyerarşi ve düzen açısından insanlar öncelikle Tanrı'yı, sonrasında, kendi benliğini, komşularını¹ ve bedenini sevmelidir (Augustine, 1956). Yani sevme eylemi, belirli bir nizamda ve belirli nesnelere yönelik olarak gerçekleştirilmelidir. Sevgi/aşk hiyerarşisinin sağlam bir şekilde yerinde olması her uygun etik eylem için bir gereklilik olarak görülür (Sandlin, 2021, s. 3). Çünkü, sevgi nesnelere yönelik tanımlanması ve düzensizliği insanı yıkıma götürmektedir. Sevilmemesi gerekeni sevmek, sevilmesi gerekeni sevmemek; eşit sevilmesi gerekeni eşit olarak sevmemek, eşit olarak sevilmemesi gerekeni eşit olarak sevmek (Gilson, 1960, s. 166), insanın sevgisini yanlış olarak düzenlendiğinin göstergesidir (Mattox, 2006, s. 97). Sevilmesi gereken nesnelere yanlış tanımlanması ve düzensizliğine ise Augustine şehvet adını verir (Parrish, 2005, s. 212). Bu noktada şehvet bireyin kendi benliğine, komşusuna, herhangi cismani şeye yönelen Tanrı'dan kaynaklanmayan sevgisini ifade eder (Augustine, 1997, s. 76). Dolayısıyla, her sevginin karşılığını Tanrı'da bulma gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tanrı en yüksek iyi olduğu için daha düşük derecedeki her türlü iyinin en yüksek iyi içinde yer bulması gerekir. Tanrı dışındaki iyilerin meşrulaştırılabilmesi bu şekilde mümkün olmaktadır (Harkness, 1958). Bireyin sevgisinin/aşkınının meşruiyeti, bu sevginin kaynağını Tanrı'da bulmasıyla gerçekleşir. Birey sevmekle yükümlü olduğu kişiyi sevdiğinde, Tanrı'yı da sever, çünkü o zaman Tanrı'dan olan ve Tanrı olan sevginin kendisini sevmiş olur (Harkness, 1958). Başka bir ifadeyle, Tanrı, her şeyin yaratıcısı ve mutlak iyi olduğu için, Tanrı dışındaki bütün iyilerin kendini Tanrı içinde konumlandırması, Tanrı'dan kaynaklanması gerekir. Bireyin Tanrı dışındaki nesnelere yönelen sevgisinin özünü Tanrı sevgisinden alması ise Tanrı'ya ve diğerlerine yönelen sevginin aynı olmasını sağlamaktadır. Arendt'e göre, bu noktada birey, sevgilinin -sevgisinin yöneldiği nesnenin- ötesine geçerek, varlığının ve sevgisinin tek anlamı olan Tanrı'ya ulaşmaktadır. Her sevgili sadece Tanrı'yı sevmek için bir vesiledir. Her insanın bir diğerinde sevdiği şey özdür (Arendt, 1996, s. 97). Diğer bir anlatımla, sevgi kaynağını/özünü Tanrı'dan aldığı anda, bu sevginin yöneldiği şeyin -kişinin kendi benliği, bedeni, diğer insanlar- herhangi bir anlamı yoktur. Önemli olan sevme eyleminin nesnesinin Tanrı'yı sevmek için bir araç işlevi görmesidir.

Augustine açısından temel ahlaki soru, insanların sevgilerinin nesnelere, birey veya toplum için gerçekte neyin önemli olduğudur. Son noktada, insanı inançlı cemaatin ya da erdemli topluluğun üyesi yapan eylem sevgidir (Chadwick, 2001, s. 86). Bireyin edimlerinde sevgiye öncü bir rol vermenin en başat etkisi ise sevginin değerinin, iradenin değerini ve nihayetinde bunun sonucunda ortaya çıkan eylemin değerini belirlemesidir (Gilson, 1960, s. 135). Aşk/sevgi daima irade ile ilişkilidir (Sandlin, 2021, s. 3). Bu doğrultuda herhangi bir şeyin iyiliği ona yönelen sevginin niteliği tarafından belirlenir (O'Meara, 1969, s. 59). İnsanın tutkularına göre hareket ettiği ve bu tutkuların da sevgisinin doğrudan tezahürleri olduğu kabul edildiğinde, bireyin sevgisi iyiyse, tutkuları ve iradesi de aynı derecede iyi, sevgisi kötüyse, tutku ve iradesi de aynı derecede kötü olmaktadır (Gilson, 1960, s. 135). Dolayısıyla tüm iradi eylemlerin, bu eylemlerin özünde yer alan sevginin niteliği tarafından belirlendiğini ifade etmek mümkündür. Augustine'in

¹ *Komşu* (neighbour) ifadesi Hristiyan öğretilerinde, sevgi ve merhamete ihtiyaç duyan herkesi ifade etmektedir. Komşu, Tanrı'dan sonra insani ilişkilerdeki merkezi unsur olması sebebiyle diğer herkesi -bireyin kendi soydaşı ve dindağı olmayan kişilerde dahil- içine alan bir kavram haline gelmektedir. Bknz. Özbaş, M. (2016). *Kitab-ı Mukaddes Öğretilerinde Komşuluk ve Komşuluk Hakkı. Çekmece İzü Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 11-32.

felsefesinde irade özgür olmasına karşın ahlaki yükümlülüğe tabidir. Tanrı'yı ve komşuyu sevmekse etik bir sorumluluk olarak görülür. İnsanın iyi ve dürüst bir yaşam sürebilmesi, aşk duyması gerekenleri sevmesiyle mümkün olmaktadır (Copleston, 1993, s. 82). Başka bir deyişle, iradi bir fiilin iyiliği veya kötülüğü, bu fiilin özünde yer alan ve bireyi harekete geçiren sevginin özelliğine bağlı olarak belirlenir. Bu sevgi, insanın ahlaki sorumluluğu çerçevesinde özünü/karşılığını Tanrı aşkında bulan bir sevgi olduğunda, bu sevgiden beslenen irade ve nihai eylem de iyi olur.

Augustine'in teolojisinde, bütün ahlaki kötülüğün kökeninde benlik sevgisi yer almaktadır (Parrish, 2005, s. 210). İnsanların seçimlerini yöneten içsel faktör, kendisi ve diğerleri arasında tercih yapma imkanına sahip olan herkesin karakterinin bir parçası olan benlik sevgisi, Augustine tarafından gurur, kendini yüceltme olarak ifade edilir ve tüm insan suçlarının sebebi olarak görülür (Dyson, 2005, s. 21). Çünkü, aşk/sevgi zorunlu bir biçimde kendinden feragat etmeyi gerektirir (Chadwick, 2001, s. 3). Augustine'e göre (1997, s. 76), aşk/sevgi, insanın Tanrı'yı kendi adına, benliğini ve komşusunu ise Tanrı adına sevmesi dürtüsüdür. Dolayısıyla, bireyin Tanrı'ya ve komşusuna yönelen sevgisi tek ve aynıdır (Harkness, 1958). Bu sebeple, insan kendisine duyduğu sevgiyi diğer insanlara duyduğu sevgiyle eşit düzeyde tutmalıdır. Aksi takdirde, diğerlerine karşı olan ahlaki görevlerini ihmal etmiş olur (Parrish, 2005, s. 214). Bu noktada, benlik sevgisi bireyin Tanrı'ya ve komşularına ilişkin sorumluluğunu yerine getirmesine mâni olur. Hatalı benlik sevgisinin sonucu olarak insanlar, tüm düzensiz arzularının temelinde yatan arzularından bütünüyle kurtulma olanağını kaybeder (Dodaro, 2004, s. 69). Ahlakın temel ilkesinin Tanrı sevgisi olduğu kabul edildiğinde kötülüğün özü Tanrı'dan uzaklaşmaktır ve bu da insanları Tanrı'yı kendine tercih edenler ve kendini Tanrı'ya tercih edenler olarak iki kampa ayırır. Bu iki kutup arasında insanların nihai doğrultusunu belirleyen şey bireyin baskın sevgisinin karakteridir. Aziz Augustine, insanlık tarihini bu iki prensibin diyalektiği olarak görür (Copleston, 1993, s. 85). Ona göre, insanın kendisi dışında hiçbir varlık, bireyi Tanrı sevgisinden ayırabilme imkânına sahip değildir (Augustine, 1872, s. 15). Benlik sevgisi, en yüksek iyi olan Tanrı sevgisinin önüne geçerek, insanı güzel ve doğru olana erişmesin engeller, onu kötüye ve günaha yönlendirir.

Aziz Augustine'in aşk/sevgi anlayışını irdelerken, bu kavram özelinde evlilik kurumuna ve cinselliğe de göz atmak gerekir. Evlilikten bahsederken, Augustine'in, evliliğin güzelliğini, asaletini ve çekiciliğini karakterize eden temel değerlere odaklandığı görülür. Bu doğrultuda, evliliğin iyiliğini kanıtlayan temel özellikler, evliliğin münhasırlığı -evlilik akdinin yalnızca bu akitle birbirine bağlı olan bireylere özgü oluşu-, evliliğin doğurganlığı -evliliğin yaratıcı gücü/niteliği- ve evlilik bağının kırılmaz doğasıdır. Augustine, soyunu devam ettirme eylemi iyi olduğu için, evlilik kurumu içindeki cinselliğe bağlı olarak evliliği iyi addeder. Ancak evliliğin iyi yönü sadece yeni nesiller meydana getirmek ile sınırlı değildir. Augustine, evliliği, iki cinsiyet arasındaki doğal birliktelik çerçevesinde, ölümlü insanın ilk paydaşlığı olarak değerlendirir ve olumlar. Yaş veya kötü talih sebebiyle bir çocuktan yoksun olan bir evlilikte dahi Augustine, eşler arasındaki sevgi bağının önemine vurgu yapmaktadır. Uzun yıllar süren bir evlilikte, gençliğin gücü kaybolursa bile, eşler arasındaki merhamet varlığını tam anlamıyla korur. Birbirlerine ve Tanrı'ya olan sadakatleri devam ettiği sürece evli çiftlerin bedenleri de kutsal sayılır (Burke, 2012, s. 380). Evlilik kurumundaki sevginin gerçeği, duygular alanında değil, tutkulu veya duygusal aşkın alçaltıcı çeşitlemelerinden bağımsız olarak vurgunun sadakatli birlikteliğe verildiği alanda bulunabilir. Bu sebeple evlilik sözleşmesinin merkezinde karşılıklı özverinin yer aldığı kabul edilir. Fakat eşler arasındaki ortak adanmışlığın kalitesi zaman tarafından test edilmelidir. Dolayısıyla, sadakati yıllar tarafından ölçülmüş bir evlilik, yeni bir birliktelikten daha değerli görülür ve yüceltilir (Burke, 2012, s. 386-387). Özetle Augustine, evliliği iki cins arasında karşılıklı güven, özveri ve sadakate dayalı bir kurum, soyun devamına kaynaklık eden kutsi bir birliktelik olarak olumlamaktadır.

Augustine, evlilik gibi cinselliğin de iyi olduğunu ifade eder. Cinsellik doğal olarak iyidir fakat aşırı uçlara evrildiğinde kötücül bir nitelik kazanır. Şiddetli cinsel arzular özünde olumsuz bir nitelik taşımasına karşın, evlilik kurumu içinde bu kötücül özellik iyi bir amaç için kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle cinsel arzuların akla, iradeye ve sevgiye tabi olduğu bir evlilik ilişkisinde şehvet olumlanır (Burke, 2012, s. 388-390). Bu doğrultuda, Augustine'in felsefesinde cinsel arzu reddedilmemiş ancak saf sevgiye tabi kılınmıştır (Harkness, 1958). Dolayısıyla, Augustine tarafından iyi addedilen cinsellik ve şehvet, yalnızca evlilik çatısı altında ve eşler arasındaki cinsel edimleri kapsamaktadır. Bununla birlikte, Augustine'in cinsel arzu hakkındaki öğretilerinin, onun güç ve tahakküm isteği doktrininden ayrıştırılarak değerlendirilemeyeceği savunulmakta ve Augustine'in üzerine özellikle eğildiği bu iki duygusal enerjinin modern psikiyatrik düşüncede egemen bir rol üstlendiği dile getirilmektedir (Bonner, 1987, s. 313). Örneğin Adler'e göre (2007, s. 63-66), her tabii his ya da söylem eninde sonunda, diğerleri üzerinde üstünlük kurma, hakimiyet elde etme amacını güden bir düşünceyle birlikte ilerler. Bu doğrultuda, Augustine'in işaret ettiği saf sevgiye tabi kılınmamış cinsel arzusunun, bireyin diğerleri üzerinde tahakküm kurmasını hedefleyen ve benlik sevgisinden beslenen kötücül bir davranışa evrilmesi mümkündür. Cinsellik, insanın doğasının bir parçası gereği olmasına karşın, kontrol altına alınması, akla ve iradeye bağlanarak denetim altında tutulması gerekir.

Augustine'in sevgi/aşk hakkındaki söylemlerinin ana hatları belirlendikten sonra, sevgi ve adalet arasındaki ilişkinin de irdelenmesi gerekir. Çünkü Augustine'in düşünsel mirası içinde sevgi/aşk, adalet ve devlet kavramları arasında organik bir bağ bulunur. Öyle ki adalet ve dolayısıyla devlet sevgi/aşk kavramı üzerine inşa edilir. Bu doğrultuda, Augustine'in bahsi geçen kavramlarla ilgili görüşlerini ortaya koyabilmek için, onun başyapıtı olarak kabul edilen *Tanrı Devleti* (*City of God*) adlı eserine göz atmak gerekir.

Hristiyanlığa aykırı düşüncelere yanıt niteliği taşıyan Aziz Augustine'in *Tanrı Devleti* eseri, Katolik Kilisesi ile din dışı prensler arasındaki savaşa kaynaklık etmiştir (Russell, 1972, s. 100). Katolik Hristiyan inancının bir savunusu olan eser, Augustine'in zihinsel boyutta ve beşerî dünyadaki bireysel tecrübelerinin ve eğilimlerinin toplandığı yegâne çalışma olarak kabul edilmektedir (Coleman, 2001, s. 63). Eserde Augustine'in, felsefe ve teoloji alanındaki pek çok konuya ilişkin düşünceleri Tanrı-Dünya Devleti benzeşimi üzerinden aktarılmaktadır. Ancak bu analogide Tanrı Devleti'nin, kiliseyle, Dünya Devleti'nin ise dünyevi devlet algısıyla eş görülemeyeceği ifade edilmektedir. Augustine'in düşünsel perspektifi insan hayatının düzene koyulmasıyla ilgilidir ve eserde birbirine karşıt iki yaşam tarzı işaret edilir. Nefsin tahakkümü altına girenler ve Tanrı'nın buyruklarına göre hayatlarını sürdürenler şeklinde ayrılan bu iki yaşam biçimini Augustine, mecazi açıdan iki farklı devlet veya iki ulus biçiminde somutlaştırır (Ebenstein, 2003, s. 88). Augustine'e göre (1948, s. 47), bu iki ulustan dünyevi olanı Tanrı'yı küçümseyen benlik sevgisi üzerine, uhrevi olanıysa benliği küçümseyen Tanrı sevgisi üzerine inşa edilmektedir. Ek olarak Tanrı devleti ve dünya devleti alegorisinin bireyi karşıt istikametlere yöneltme amacındaki iki farklı unsuru, bireyin var oluşunun iki temel yapı taşı imlediği düşünülmektedir. Bu kapsamda dünyevi devlet bedeni, semavi devlet ise ruhu temsil eder (Şenel, 2011, s. 263). Bir diğer anlatımla, Augustine, Tanrı Devleti-Dünya Devleti analogisi üzerinden, insanın nefsi zevklere yönelen bedeni ile Tanrı'yı arzulayan, ona ulaşmak isteyen ruhu arasındaki zıtlıkları ve çatışmayı irdelemektedir.

Augustine'in düşün sisteminde insan bedeninin ve bedensel hazların sembolü olan dünyevi devlet belli açılardan siyasal devlete atıfta bulunur. Aster'e göre, Augustine, dünyevi devleti kötü addeder. Toplumların savaşımı sonucu zor kullanarak kurulan siyasal devlet, bir egemenlik aygıtıdır ve mutlak kötüdür (Aster, 2005, s. 374). Bununla birlikte Augustine açısından devlet raslantısal değildir. Doğuştan günahkâr olan insan, bu tabiatı sebebiyle kötülük yapma

eğilimindedir ve bireyin bozuk doğasını denetim altına almak için kudretli bir dünyevi devlete ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, insan bedeni ve ruhu arasındaki mücadele devam ettiği sürece dünyevi devletin varlığı zorunlu bir kötü olarak mevcudiyetini devam ettirmelidir (Skirbekk & Gilje, 1999, s. 158). Dünyevi devletin Augustine tarafından takdir edilmesinin, insan aklının sınırlılıklarına bağlandığı da görülmektedir. Birey, varlığını, özünü tam anlamıyla kavrayabilme yetisinden yoksun olduğu ve ihtiyaç duyduğu barış durumuna yalnızca iktidar ve zorlayıcı yasalar aracılığıyla erişebildiği için dünyevi devlete ihtiyaç duyulur (Coleman, 2001, s. 64). Başka bir ifadeyle, bireyin, fitratı gereği bedensel hazlara teslim olarak kötü eylemlerde bulunabilmesi mümkündür ve yine fitratı sebebiyle içsel gerilimlerini kontrol edebilme olanağına sahip değildir. Bireyin bozuk tabiatının neden olabileceği kötü davranışları önlemek için meşru zor kullanma yetkisini elinde bulunduran bir iktidarın/devletin varlığı bir zorunluluktur.

Tanrı devletinin vatandaşları dünyevi devletin vatandaşlarıyla beraber yaşarlar. Ve bu birliktelik içinde Tanrı devletinin vatandaşları, siyasal devlet tarafından sağlanan barış ortamından faydalanır (Coleman, 2001, s. 67). Bu kapsamda Aziz Augustine, barış kavramına büyük bir değer atfeder. Augustine'e göre, bireye, bedeniyle, ruhuyla ve diğer insanlarla birlikte barış içinde yaşama arzusu/isteği Tanrı tarafından verilmiştir (Arslan, 2010, s. 423). Barış, insan hayatının çeşitli anlarında, birbirinden farklı formlarda ortaya çıkan bir uyum durumunu ifade eder. Ebedi yasaya itaat etmek Tanrı ve birey arasındaki barışı tesis ederken, ailede yönetilenlerin yönetene teslimiyeti aile içerisindeki barışı sağlar. Aile fertleri arasındakine benzer biçimde vatandaşlar ile devlet arasında uyumun hasıl olmasıyla da toplumsal barış elde edilir (Augustine, 1948, s. 319). Barışı tüm iyilerin en yücresi ve toplumların mutlak hedefi olarak değerlendiren Augustine, her bireyin insani ilişkilerde adaletli olmak, hakkaniyetli davranmak, istikrarlı tavır ve tutumlar sergilemek konularında net bir irade ortaya koyması gerektiğini ifade eder. Ancak bu durum egemen gücün caydırıcı önlemleri ve katı tatbikatları vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir (O'Daly, 2005, s. 402). Dolayısıyla, barışı amaç edinen siyasal/dünyevi devlet, tüm insani iyilerin üzerinde yer alır. Siyasal devlet tarafından tesis edilen barış, Tanrı'ya hizmeti mümkün kılan bir araç olarak düşünülmelidir. Dünyevi devletin sağladığı barış ortamı, bireyin, ebedi barışı temsil eden Tanrı devleti için çalışmasına olanak sağlar (Ebenstein, 2003, s. 91). Diğer bir anlatımla, yüce bir amaca hizmet etmese de dünyevi devletin mümkün kıldığı barış ve düzen ortamı, siyasal devlet oluşumlarının gerekliliğini ortaya koyar.

Dünyevi devlette barışın nasıl sağlanacağı, toplumsal yapıda uyum içinde yaşamının ne şekilde mümkün olacağı gibi sorulara yanıt arayan Aziz Augustine, kendi 'halk' tanımını ortaya koyarak, dünyevi barışa ilişkin düşüncelerini dile getirmektedir (Arslan, 2010, s. 423). Augustine'e göre, halk, 'sevgilerini yönelttikleri nesnelere konusundaki uzlaşma çerçevesinde birbiriyle bağlanmış ussal varlıklar'ı ifade eder. Bütün toplumlar dünyevi barışı amaçladığı için Tanrı devletinin ve dünya devletinin vatandaşları dünyevi barışın lütuflarından ortaklaşa bir biçimde yararlanabilmektedir (Augustine, 1948, s. 340). Augustine'in tüm insanların yegâne amacı olarak işaret ettiği dünyevi barış, toplumsal yapıdaki her bireyin ortak çıkarına ve bu çıkarı referans alan bir adalet sistemine dayanmaktadır. Dolayısıyla dünyevi barış yalnızca adaletin hâkim kılındığı bir ortamda var olabilir. Bu bakış açısı, siyasal hayatın ve toplumun temel ilkesinin adalet olduğunu ifade eden Antik Yunan düşüncesiyle de örtüşmektedir (Arslan, 2010, s. 424). Augustine açısından barış, bizzat adalet olarak algılanır ve adalet olmadan barışın tesisinin mümkün olmadığı kabul edilir (Ebenstein, 2003, s. 91). Örneğin, her ikisi de bir iktidar odağı tarafından yönlendirilen, mensupları bir mutabakat çerçevesinde birbirine bağlanan ve müşterek kazanımların herkes tarafından benimsenen hukuki kurallar bütünü kapsamında paylaştırıldığı devletler ve illegal örgütlenmeler arasındaki tek fark adalettir (Augustine, 1948, s. 139). Başka bir ifadeyle, Augustine'e göre, adalet olmadan dünyevi barışın sağlanması mümkün değildir ve

adalet ortak paydasında buluşan barış ve devlet kavramlarına bağlı olarak siyasal devletin de merkezinde adalet yer almaktadır.

Augustine'in devletin varlık sebebi olarak gördüğü adalet, dört temel ahlaki erdemden biridir. Erdem ise, Tanrı'ya duyulan mükemmel sevginin/aşkın ifadesidir. Dolayısıyla basiret, ölçülülük, cesaret ve adalet Tanrı aşkının dört farklı formu olarak nitelendirilmektedir. Bu doğrultuda adalet 'sadece sevilen nesneye -Tanrı'ya- hizmet eden sevgi ve buna bağlı olarak adil, hakkaniyetli bir şekilde yönetme' biçiminde tanımlanmaktadır (Augustine, 1887, s. 48). Augustine'in sevgi etiği, kökenleri Yunan ve Roma felsefesine dayanan 'herkese hakkı olanı vermek' biçimindeki adalet tanımını dönüştürmüştür. İnsanların birbirlerine yalnızca sevgi borçlu olduğunu düşünen Augustine, bu çerçevede adalete ilişkin klasik tanımı 'Tanrı'ya ve komşuya hakkı olan sevgiyi vermek' şeklinde yenilemektedir (Dodaro, 2004, s. 4). Komşuyu sevme yükümlüğünün dünyevi devlette adaletin sağlanmasının temel koşulu olması (Harkness, 1958), Augustine'in sevgi etiğinin ve buna bağlı olarak şekillenen yeni adalet tanımının bir getirisi. Augustine, adaleti Tanrı ve insan sevgisine temellendirerek, tüm insanları yurttaşlık çatısı altında birleştirmektedir. Sevgilerinin ortak nesnesi Tanrı olan ve bu sevgi çerçevesinde bir araya gelen toplum adil bir toplumdur. Çünkü Tanrı'ya doğru bir şekilde bağlı olan insanlar kişisel uyumu ve toplumsal barışı hedeflerler. Bu sevgi, her bireye, toplumun diğer fertlerini tam insani gelişime ulaştırmak adına gerekli olan maddi, sosyal, kültürel ve ahlaki koşulları sağlama sorumluluğunu yükler ve bu da sosyal adaletin özünü oluşturur (Clark, 1963, s. 88). Bir başka anlatımla, Augustine'in ideal toplumunda bireyler, Tanrı'ya ve diğerlerine/komşularına hakkettikleri sevgiyi vererek, adil davranışlarda bulunmayı ahlaki bir görev olarak görmektedir. Adalet, Tanrı sevgisinin biçimlerinden biri olarak kabul edildiğinde, adil edimler Tanrı'ya hakkı olan sevgiyi vermenin aracıdır. Dolayısıyla, Tanrı sevgisi üzerine temellenen bir toplum aynı zamanda adil bir toplum olur.

2. Metodoloji ve Örneklem

Çalışma kapsamında, aşk/sevgi, ahlak, adalet ve suç temalarını bireyler arasındaki karşılıklı ilişkilerin girift yapısı kapsamında ele alan, Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* filmi amaçlı örneklemeye uygun olarak seçilmiştir. Film, niteliksel içerik analizi yöntemiyle irdelenecektir. Antropoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi bilimler tarafından insanın doğasının saklı yönlerini ortaya çıkarmak amacıyla yirminci yüzyılla birlikte kullanılmaya başlayan nitel araştırmalar (Baltacı, 2019, s. 368), insanların kendi sırlarını keşfetmeyi ve toplumsal sistemleri çözümlenmeyi amaçlamaktadır (Özdemir, 2010, s. 326). Nitel araştırmalar özellikle anlam, anlamlandırma ve öznel deneyimlerle ilgilenir (Storey, 2007, s. 51), analizlerden elde edilen veriler irdelenerek, sosyal gerçeklik içindeki bilgi ortaya çıkarılır (Özdemir, 2010, s. 328). Filmin nitel analizinde, felsefe olarak film anlayışı çerçevesinde, Gilles Deleuze'un (2001a; 2001b), sinematik imge tipolojileri -hareket-imge, zaman-imge- ve Daniel Frampton'un (2013), filmozofik yaklaşımı referans alınacaktır. Bu kapsamda, sinematik üretimlerin, izleyiciye, film-zihnin kurguladığı bir film-dünyayı sunduğu; film-zihnin, kendi film-varlığı, film-dünyası ve film-dünyada izleyiciye aktarılan olaylar ve karakterlerle ilgili bir film-düşünme gerçekleştirdiği ve film içindeki zaman-imgelerin, bu film-düşünmelerin imleyicisi olduğu kabul edilmektedir. Çalışma, Aziz Augustine'in aşk/sevgi kavramından hareketle, film-zihnin kendi film-varlığına ilişkin film-düşünmelerini *Sofra Sırları* filmi özelinde ortaya koymayı hedeflemektedir.

3. *Sofra Sırları* Filminin Hikâyesi

Anne ve babasının kaybının ardından halası tarafından büyütülen Neslihan, halasının itirazına rağmen genç kızlık çağında tanıştığı Ethem'le evlenir. Ethem'in işi nedeniyle sürekli farklı şehirlerde yaşamak zorunda kalan çift, yaklaşık on iki yıldır küçük bir Anadolu kasabasında hayatlarını devam ettirmektedir. Eşinin, kendisine olan ilgi ve sevgisinin zamanla azaldığını fark

eden Neslihan, evliliğini ayakta tutabilmek için yoğun çaba sarf eder. Buna karşın, Ethem komşuları Meral'e ilgi duymaktadır. Ethem'in Meral'e gönderdiği çiçekler kazara kendi evine gelince, Neslihan ikili arasındaki ilişkiyi öğrenir. Yaşananlar üzerine, Neslihan'la konuşmak zorunda kalan Ethem, eşine ondan ayrılmak istediği söyler. Çift arasındaki tartışma sırasında Ethem boğazına takılan yemek sebebiyle nefessiz kalır ve Neslihan'dan yardım ister. Ancak Neslihan, Ethem'e yardım etmez. Bilinç kaybı yaşayan Ethem, sendeleyerek yere düştüğü esnada salondaki sehpaye başını çarparak hayatını kaybeder. Şoke olan ve bir süre ne yapacağını bilemeyen Neslihan, sonrasında komşulardan yardım ister ve polis çağırılır. Eve gelen polis ekibinde yer alan komiser Nejat, kaza gibi görünen olayın aslında bir cinayet olabileceğinden şüphelenir.

Neslihan, polislerin evden ayrılmasının ardından, Ethem'in çantasında yüklü miktarda para bulur. Birkaç gün sonra komiser Nejat'tan, Ethem'in çalıştığı şirkette üç milyon lirayı zimmetine geçirdiği bilgisini alan Neslihan, çantadaki paranın kaynağını öğrenmiş olur. Bu sırada Meral, Kamile ve Müjgan sık sık Neslihan'la bir araya gelerek, yaşadığı zorlu süreçte ona yardımcı olmaya çalışmaktadır. Böyle bir buluşma sırasında Neslihan, Meral'i yemeğe davet eder. Ertesi gün iki kadın yemek yedikleri sırada, Meral, Ethem'le olan ilişkisini itiraf eder. Bunun üzerine Neslihan, Ethem'i öldürerek intikam aldığını dile getirir. Bu ifadelerden rahatsız olan Meral kendi evine döner. Yediği yemekten zehirlenen genç kadın evinde ölü olarak bulunur. Aynı apartmanda yaşayan iki komşunun birkaç gün içerisinde esrareniz biçimde hayatını kaybetmesi polisin şüphelerini Neslihan üzerine yoğunlaştırır.

Ethem'in zimmetine para geçirdiği ve ölümünden sonra paraların ortadan kaybolduğu dedikoduları kasabada duyulunca çiçekçi çırağı Ramo çalınan üç milyon liranın Neslihan'da olduğunu düşünerek onunla yakınlaşmaya çalışır ve ikili bir süre sonra sevgili olur. Olayların gidişatından duydukları rahatsızlık nedeniyle Neslihan'la konuşmaya giden Ahmet ve Mehmet çalınan parada hak iddia ederler. Yaşanan tartışma neticesinde Neslihan, Ahmet'i bacağından vurarak kan kaybından ölmesine sebep olur. Ramo da Mehmet'i sırtından bıçaklayarak öldürür. Neslihan'ı evden uzaklaştıran Ramo cesetlerle birlikte ortadan kaybolur. Müjgan ve Kamile ertesi gün, Neslihan'a gelerek Ahmet ve Mehmet'e ulaşamadıklarını söyler. Bu ifadelerin ardından Ahmet ve Mehmet'i öldürdüğünü itiraf eden Neslihan, sessiz kalmaları karşılığında iki kadına yüklü miktarda para verir.

Yaşanan olaylardan birkaç gün sonra polisler ellerindeki arama emriyle Neslihan'ın evine gelir. Komiser Nejat, Neslihan'a, Ramo'nun, Ahmet ve Mehmet'in cesetlerinden kurtulmaya çalıştığı sırada yakalandığını ve her şeyi itiraf ettiğini söyler. Emniyet müdürlüğüne götürülen Neslihan, Ramo'yla yüzleştirildikleri sırada tüm iddiaları reddeder ve aleyhinde yeterli kanıt bulunmadığı için serbest bırakılır. Film, Neslihan'ın İstanbul'a dönmesiyle son bulur.

4. Bulgular ve Yorumlar

Sofra Sırları, insana ilişkin sorgulamaların, karakterler arasındaki karmaşık ilişkiler ağı aracılığıyla resmedildiği bir film-dünyayı izleyiciye yansıtır. Filmin sinematik evrenindeki her karakter sevgi ve adalet bağlamında incelenerek, davranışları bu kavramlar çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu doğrultuda ilk olarak Aziz Augustine'in evlilik ve cinsellik üzerine söylemlerinden hareketle, film-dünyada yer alan çiftler arasındaki evlilik bağına irdelemek yerinde olacaktır.

Film-dünyada, Neslihan'la Ethem, Mehmet'le Kamile ve Ahmet'le Müjgan olmak üzere üç evli çift bulunmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi Augustine, kadın ve erkek arasındaki doğal birliktelik özelinde, insanların ilk ortaklığı olarak gördüğü evlilik kurumunu, evliliğin kişilere

mahsus olması, yaratıcı niteliği ve evlilik bağının bozulmaz doğası sebebiyle yüceltmektedir. Sinematik dünyadaki çiftlerden hiçbirinin çocuğu yoktur. Dolayısıyla, bu birlikteliklerin evliliğin soyun devamına ilişkin işlevi açısından bir kazanım ortaya koymadığı görülmektedir. Ancak, evlilik kurumunun doğurganlık misyonu yerine getirilememiş olsa da Augustine, çiftler arasındaki sevgi bağına ve çiftlerin birbirlerine karşı sadakatlerine vurgu yapmaktadır. Eşlerin birbirilerine karşı sadakatleri devam ettiği sürece, evlilik kurumunun kutsiyeti varlığını sürdürür. Film-dünyada, uzun zamandır Neslihan'la evli olan Ethem, son bir yıllık süreçte eşini alt komşuları Meral ile aldatmaktadır. Mehmet'in, eşi Kamile'yi pek çok farklı kadın ile aldattığı - Meral'de bu kadınlardan biridir-, Müjgan ve Kamile arasındaki diyaloglarla izleyiciye yansıtılmaktadır. Ek olarak, Neslihan'ın yemeğe davet ettiği Meral, Ethem ve Mehmet'le olan evlilik dışı ilişkisini Neslihan'a itiraf etmektedir. Bu doğrultuda, Ethem ve Mehmet, eşlerinin sadakatine karşılık, başka bir kadınla birliktelik yaşayarak evlilik kurumunun kutsallığını bozmuşlardır. Dolayısıyla, Ethem ve Mehmet'in eşlerine yönelik sevgilerinin, Augustine'in ifade ettiği kaynağını Tanrı'dan alan gerçek sevgi olmadığı görülmektedir. Ethem ve Mehmet'in aksine Ahmet'in evliliğinde bir sadakat sorunu yaşandığına dair doğrudan ya da dolaylı bir anlatı yoktur. Evlilik akdinin bozulmaz doğası açısından bakıldığında Mehmet-Kamile, Ahmet-Müjgan çiftleri için bu durumun şekli olarak geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Ancak Ethem, Neslihan'dan ayrılmayı isteyerek bu ilkeyle örtüşmeyen bir tavır sergiler.

Filmin sinematik evreninde Augustine'in söylemleri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir diğer unsur, evlilik kurumu içinde ve dışında yaşanan cinsellik olgusudur. Aşırılığa kaçtığı noktalarda kötü olarak addedilen, buna karşın soyun devamına kaynaklık ettiği için özü itibarıyla iyi olan cinsellik, şehvete dönüşse de evlilik kurumu içinde kaldığı ve akla tabi kılındığı müddetçe Augustine tarafından olumlanmaktadır. Evli çiftler arasındaki şiddetli cinsel arzular, eşlerin iyi iradesi ve birbirlerine duydukları sevgiyle ehlileştirilerek doğru bir amaca hizmet etmektedir.

Ancak film-dünyada Ethem ve Ahmet'in, Meral'le yaşadıkları evlilik dışı cinsel birliktelik, evliliğin eşlere münhasır oluşu ve yoğun cinsel arzuların yalnızca evlilik kurumu içinde ve eşler arasında iyi olarak kabul edilmesi ilkelerine aykırıdır. Şehvet kavramı, Augustine için, bireyin sevmesi gereken şeyleri yanlış tanımladığı ve sevgi öznelinin sıralamasının düzensizliğini de ifade eder. Bu kapsamda, Ethem'in eylem ve söylemleri Meral'e karşı cinsel arzuların ötesinde duygular beslediğini göstermesine karşın, Ethem'in eşini hakkı olan sevgiden mahrum bırakarak Meral'e yönelmesi Augustine'in düşünceleri çerçevesinde bireyin sevgi nesnelinin düzensizliğini gösterir. Mehmet ile Meral arasındaki cinselliğin mahiyeti ise en açık biçimiyle Meral ve Neslihan arasındaki diyaloglarda ortaya konmaktadır. Meral, Neslihan'ın 'Mehmet seni seviyor ama' ifadesine, '...beni istiyor, beni arzuluyor, yatakta beni oradan oraya vuruyor, beni mahvediyor ama beni sevmiyor. Ya bu ilişkide seven, âşık olan benim.' şeklinde karşılık vermektedir. Bu bağlamda Mehmet'in cinsel açıdan Meral'e yönelimi iyi iradeden, aklın rehberliğinden ve sevgiden yoksun bir şehvet eylemidir. Meral ise Mehmet'i cinsel açıdan istemekle birlikte, Mehmet'e karşı büyük bir sevgi de beslemektedir. Meral'in duygularının sadece şehvet tarafından şekillendirilmediği varsayılsa da evli bir erkekle olan birlikteliği, sevgi öznelinin düzeniyle ilgili sorunları ortaya koymaktadır. Ayrıca Meral'in Mehmet ile birlikteliği, Mehmet'in eşi Kamile'ye karşı ahlaki sorumluluğunu yerine getirmemiş olduğunun göstergesidir. Benzer bir durum, Meral ile Ethem'in yasak ilişkisinde Neslihan açısından da geçerlidir. Bu noktada Meral'in, Ethem ile yaşadığı evlilik dışı cinsel birlikteliği Neslihan'a itiraf ederken sarf ettiği cümleler dikkat çekicidir. Meral, ikili arasındaki diyaloglarda dolaylı olarak Ethem'in başlangıçta kendisini cinsel açıdan birlikte olmaya zorladığını ima etmektedir. Fakat Meral'in ifadeleri Ethem'le olan ilişkisini yaklaşık bir yıl boyunca devam ettirmesini açıklamakta yetersizdir. Meral, Ethem'le arasındaki ilişkiyi sonlandırabilmek için, Ethem'in en yakın arkadaşı Mehmet'e âşık olduğunu ve onunla bir birliktelik yaşadığını Ethem'e anlatmıştır. Ancak ahlaki

açından Meral, Neslihan'a karşı sorumludur. Meral, Neslihan özelinde doğru ve adaletli davranıp Ethem'le ilişkisini sonlandırmak yerine, Ethem'in kendisinden ayrılmasını sağlayabilmek adına Mehmet'le ilişkisini öne sürmektedir. Bu tavır, Meral'in ahlaki görevleri konusundaki tutarsızlıklarını ve yanlış davranışlarını imler.

Cinsellik bağlamında değinilmesi gereken bir diğer birliktelik Ramo ile Neslihan arasında yaşanmaktadır. Ethem'in ölümü sonrasında, Ramo, Neslihan'a yakınlaşmak için çaba gösterir ve sonuç olarak ikili arasında bir ilişki başlar. Ramo'nun bu davranışının arkasındaki güdülenmenin cinsel açıdan Neslihan'ı etkileyerek onu ve dolayısıyla Ethem'in zimmetine geçirdiği paraları elde etmek olduğu düşünülebilir. Ramo ile Neslihan arasında, Ramo'nun para ile ilgilenmediğini ifade ettiği çeşitli diyaloglar yaşanmasına karşın, film-dünyada gerçekleşen eylemler aksi yönde bir kanı oluşturmaktadır. Neslihan ise Ramo'dan, Ethem'in kendisine göstermediği sevgiyi talep etmektedir. Ramo'nun Neslihan'la ilk kez sevişmeye çalıştığı sahnede, Neslihan'ın yalnızca Ramo'ya sarılarak uyumak istemesi, Neslihan'ın Ramo'ya yöneliminin cinsel arzular yerine sevilmeye ihtiyacından -biçimsel olarak- kaynaklandığının göstergesidir. Ek olarak, bu sahnenin ardından izleyiciye yansıtılan rüya sekansında, Ethem'in şehrin boş sokaklarında nereye gideceğini bilemeden dolandığı görülmektedir. Neslihan'ın hayatına Ramo'yu dahil ettiği noktada gördüğü bu rüya, Ethem'in ölümüne seyirci kalan ve vefatının akabinde eşinin yerine bir başka erkek koymaya çalışan Neslihan'ın bilinçaltında gerçekleşen bir vicdan muhakemesini işaret eder. Neslihan, Ramo'yu sevdiğini dile getirmiş olmasına karşın bu sevgisinin niteliği belli değildir. Ayrıca Neslihan'ın eylemleri Ramo'yu ikame bir koca figürü olarak gördüğünün ispatı niteliğindedir. Ramo'ya akşam yemekleri hazırlar, sofrada gününün nasıl geçtiğini sorarken omuzlarına masaj yapar. Böylece, ölen eşi Ethem'le gerçekleştirdiği ve bilinçaltında kutsallaştırdığı günlük rutinlerini sürdürebilme olanağına kavuşur. Bahsi geçen bu ritüeller evlilik kurumunun devamlılığına ilişkin bir yanılısama yaratmaktadır. Ramo'nun ve Neslihan'ın eylemleri bireysel ihtiyaçlarını tatmin etme amaçlı, belli bir hedef doğrultusunda bilinç ya da bilinçaltı düzlemdeki kişisel motivasyonlardan kaynaklanan planlı edimlerdir. Dolayısıyla, Neslihan ile Ramo arasında yaşananları her iki taraf içinde sevgi/aşk olarak nitelendirmek mümkün değildir. İkilinin birbirine yöneliminin temelinde sevginin yer aldığı kabul edilse de evlilik akdiyle birbirine bağlı eşlere özgü bu şekilde bir birliktelik, Augustine açısından, ancak evlilik kurumu içinde kabul görebilir.

Cinsellik özelinde Ramo'nun geçmişte yaşadıklarına ilişkin ayrıntılara da kısaca göz atmak gerekir. Neslihan'la konuşmaları sırasında Ramo, iki yıl önce çalışmak için gittiği tatil beldesinde zengin bir İngiliz kadınla tanıştığını, kadının kendisini Londra'ya götürerek onu eve kapattığını ve kendisi dışında başka kadın ve erkeklerle cinsel ilişkiye zorladığını anlatır. Başlangıçta İngiliz kadını sevdiğini ifade eden Ramo, diğer yaşanmışlıklar özelinde belli açılardan kurban olarak görülebilir. Buna karşın evlilik kurumu dışında yaşadığı cinsel birliktelikler saf şehvet eylemleridir ve Augustine'in çizdiği çerçeve kapsamında olumlu cinsel edimler olarak değerlendirilemez. Nihayetinde Ramo'nun, cinselliği kendi amaçlarına ulaşabilmek adına bir araç olarak kullandığı aşıkardır. Bu durum ise Ramo'nun cinsel arzuların kötücül tabiatına atıfta bulunan sevgiden yoksun fiillerini imlemektedir.

Filmin sinematik evreninde evli çiftlerin cinsel birlikteliklerine ilişkin yegâne imge Neslihan ve Ethem'e aittir. İkilinin seviştiği sahnede, Ethem, zevk aldığı gösteren çeşitli sesler -hayvansal inilti- çıkarırken, Neslihan'ın göz kapakları tamamen açık şekilde, rahatsız edici bir yüz ifadesiyle boşluğa baktığı görülür. Eşlerin cinsel birlikteliği, arzu ve şehvetten yoksundur ve her ikisinin de -özellikle Neslihan'ın- ilkel içgüdülerin ötesinde, süreçten haz almadığı net bir biçimde görülmektedir. Bu sahnenin hemen ardından Neslihan'ın zihin düzleminde hikâye anlatıcısı olarak izleyicinin karşısına çıkan imgesi, yaşamını tanımlarken "...düzenli bir hayatımız

vardı. Her şey yerli yerinde ve rahattı.' ifadelerini kullanmaktadır. Bu söylemler ve öncesindeki sahne eşler arasındaki cinselliğin de aile kurumu içindeki diğer görev ve sorumluluklar gibi yerine getirilmesi gereken bir vazife olarak görüldüğünü işaret eder. Evlilik kurumu içinde gerçekleşmesi sebebiyle Augustine'in söylemleri bağlamında olumlanan bu cinsel birliktelik yine Augustine'in ifade ettiği sevgi/aşk nosyonundan yoksundur. Bu bağlamda sevgi tarafından güdülenmeyen bir cinsel birlikteliğin eksik ya da tamamlanmamış hissiyatı uyandırdığını -eş zamanlı olarak karakterler ve izleyici için- düşünmek mümkündür. Eşlerin ilişkiye girdiği sahnede kadrajın sağında yer alan çalar saat imgesiyle yapılan zaman vurgusu, Neslihan'ın saate yönelen bakışları ve yaşanmakta olan eylemden duyduğu rahatsızlığı izleyiciye yansıtan mimikleri, sevgi bağının bulunmadığı bir birliktelikte, ahlaki açıdan kabul edilen sınırlar içinde gerçekleşen cinselliğin bile arzu edilir olmadığını göstermektedir.

Genel olarak *Sofra Sırları*'nın film-dünyasındaki karakterler cinsellik boyutuyla ele alındığında, yalnızca Ethem ile Meral ve Meral ile Mehmet arasındaki ilişkilerde ve belli bir oranda sevgi kavramının varlığından söz edilebilir. Ancak her iki birliktelikte de taraflardan yalnızca birinin motivasyonunun merkezinde aşk/sevgi yer almaktadır. Bu sevgiler ise Augustine'in 'cupiditas' olarak ifade ettiği kötü/yanlış sevgilerdir. Çünkü bu sevgiler kaynağını Tanrıdan almayan, tabii bir varlık olan insanın belirli koşullar ve sınırlar dahilinde -evlilik kurumu içerisinde- yaşaması makul görülen sevgilerdir. Dolayısıyla, Ethem, Meral ve Mehmet'in sevgi nesnelere sahip olması beklenen düzen içinde bulunmadığı ve gerçekleştirdikleri sevgi eylemlerinin izin verilen sınırların dışına çıkan şehvet edimleri olduğu görülmektedir. Karakterler kötü/yanlış sevgiden mustarip oldukları gibi bu sevgi sebebiyle ahlaki açıdan sorumlu oldukları kişilere karşı görevlerini yerine getirmeyerek ve onları hak ettikleri sevgiden mahrum bırakarak adaletsiz bir tavır sergilemektedirler.

Adaleti, sevgi ile bağlantılandırarak antik dönem adalet anlayışını yeniden yorumlayan Aziz Augustine, adaleti, Tanrı'ya ve komşuya hakkı olan sevgiyi vermek şeklinde tanımlamaktadır. Tanrı'ya duyulan sevginin formlarından biri olan adalet, aile içinde, kişilerarası ilişkilerde ve toplumda, adil ve hakkaniyetli bir tavır sergilemeyi zorunlu kılar. Tanrı sevgisine ulaşmayı arzulayan birey tüm eylemlerinde adil olmalıdır. Bu doğrultuda Ethem, Mehmet ve Ahmet'in iş-aile hayatındaki tutum ve davranışlarının irdelenmesi gerekir. Uzun yıllardır Neslihan'la evli olan Ethem -Ahmet ve Mehmet gibi- aile içindeki otorite figürüdür. Neslihan ve Ethem'in evliliklerinde Neslihan'ın eşten çok Ethem'in bakımından sorumlu bir hizmetli olarak resmedildiği söylenebilir. Neslihan'ın kendini açıklamaya, anlatmaya veya kendi eylemlerini savunmaya yönelik söylemleri genellikle sözlü şiddetle bastırılmaktadır. Bu sebeple, Neslihan'ın haklı olduğu konularda dahi Ethem'e karşı çıkmaya çekindiği görülmektedir. Dolayısıyla, Neslihan'ı bağımsız ve kendini gerçekleştirmiş bir birey olarak değerlendirmek oldukça zordur. Neslihan'ın gerçek dünyada ve zihin düzleminde kendi varlığını sürekli olarak eşi Ethem üzerinden tanımlama çabası ve konuşmalarındaki 'biz' vurgusu bu durumun en temel göstergelerinden biridir. Filmin ana hikâye örgüsü Ethem ve Neslihan'ın ilişkisi üzerine temellendirildiği için Mehmet-Kamile, Ahmet-Müjgan çiftlerinin aile hayatlarına ilişkin ayrıntılara değinilmemiştir. Bununla birlikte, Mehmet'in eşi Kamile'yi farklı kadınlarla aldattığı ve Ahmet'in eşi Müjgan'a sıklıkla fiziksel şiddet uyguladığı karakterler arasındaki diyaloglardan anlaşılmaktadır. Augustine'in düşünceleri çerçevesinde, evlilik kurumu içerisinde erkeğin yöneten -iktidar- diğer aile fertlerinin ise yönetilen olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Aile içerisindeki barış ise yöneten ile yönetilen arasındaki uyumu ifade eder. Ancak, Tanrı sevgisinin formlarından biri olan adalet tüm iktidar ilişkilerinde adil ve hakkaniyetli bir yönetim edimini talep etmektedir. Bu bağlamda aile içinde egemen olan Ethem, Mehmet ve Ahmet'in adil ve hakkaniyetli bir yönetim sergilemedikleri görülmektedir. Ek olarak üç karakter de eşlerini hak

ettikleri sevgiden mahrum bırakmaktadır. Her iki açıdan da Ethem, Mehmet ve Ahmet'in aile içindeki fiillerinin adaletsiz olduğu ifade edilebilir.

Ethem, Mehmet ve Ahmet'in aile içindeki davranışlarıyla birlikte günlük hayatta gerçekleştirdikleri eylemlere de göz atmak gerekir. Aslen iş arkadaşı olan karakterler, çalıştıkları şirkette zimmetlerine para geçirmekte ve bu kapsamda suç ortaklığı yapmaktadır. Karakterlerin kendilerine ait olmayan ve üzerinde birçok kişinin hak sahibi olduğu yaklaşık üç milyon lira tutarındaki meblağı, muhasebe biriminde çalışıyor olmalarının kendilerine tanıdığı olanaklardan faydalanarak gasp etmeleri adil olmayan bir davranıştır. Herkese hakkı olan sevginin verilmesi ilkesi doğrultusunda, her bireyin diğer insanlarla ilişkilerinde adil ve hakkaniyetli davranması beklenmektedir. Şirket içerisinde sahip oldukları konumun kendilerine sağladığı güçten/iktidardan faydalanan Ethem, Mehmet ve Ahmet'in, bu gücü adaleti, hakkaniyeti gözetmek yerine bizzat adaletsiz fiiller işlemek amacıyla kullanmaktadır. Ayrıca işlenen bu suçun kamusal alandaki uyumu ve huzuru bozarak, Augustine'in en yüksek iyi olarak tanımladığı barış ortamına zarar verdiğini de söylemek mümkündür. Aziz Augustine'in idealize ettiği, Tanrı sevgisi ortak paydasında bir araya gelen toplumun fertleri, adaletli olmayı ve adil edimler gerçekleştirmeyi ahlaki bir ödev addetmektedir. Bu doğrultuda, Ethem, Mehmet ya da Ahmet'in, Augustine'in işaret ettiği toplumsal yapının üyelerinden biri olmadıkları açıktır. Mehmet, Ahmet ve Ethem arasındaki arkadaşlık bağının da arzu edilir bir niteliğe sahip olmadığı söylenebilir. Her üç karakter de iş yerinde gerçekleştirdikleri suç ortaklığı neticesinde birbirleriyle zorunlu ve girift ilişkiler ağı içerisinde yer almaktadır. Ethem'in, Mehmet ve Meral arasındaki ilişkiyi öğrenmesinin ardından zimmetine geçirdiği parayı şirket kasasından alarak eşinden ayrılıp Meral'le birlikte kaçmaya niyetlenmesi ve Ethem'in ölümünün ardından Neslihan'a destek olma bahanesine sığınan Mehmet ve Ahmet'in kayıp paraların peşine düşerek Neslihan'ın evine baskın yapmaları, üç karakter arasındaki bağın kişisel çıkarlar ve benlik sevgisi çerçevesinde şekillendiğinin kanıtıdır.

Filmde, adalet kavramı özelinde dikkat edilmesi gereken temel unsurlardan biri devletin ve dolayısıyla adalet kurumunun temsilcisi olan kolluk kuvvetleridir. Başta komiser Nejat olmak üzere film-dünyadaki polis memurlarının sıradan bir ev hanımının dahil olduğu dört cinayeti çözüme kavuşturamaması, pek çok kez arama yapılmasına karşın Neslihan'ın evinde sakladığı çalıntı paraların bulunamaması, karakolda bir araya gelen Ramo ve Neslihan arasındaki garip diyalogların emniyet müdürü tarafından kuşku verici görülmemesi ve şüpheli konumuna karşın Neslihan'ın masumiyetine kanaat edilmesi, film-zihnin adalet kurumuna ve onun özelinde devlete yönelttiği eleştiriler olarak değerlendirilebilir. Augustine'in gerekli bir kötü olarak kavramsallaştırdığı 'devlet', onun fikri külliyatı içinde, toplumun tüm fertlerinin ihtiyaç duyduğu bir yapıdır. Aslen gerçek adaletten yoksun da olsa dünyevi devlet barışın temel dayanağıdır. Buna karşın filmin sinematik evreninde, barış ortamının tesisiyle görevli olan devletin ve dolayısıyla adalet kurumunun bu konudaki yetersizliğinin doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal barışı tehdit edebileceği hatta bizzat adaletsizliğe sebep olabileceği görülmektedir. Komiser Nejat tarafından dile getirilen 'Bak, ben adaletin bir adamı olarak söylüyorum sana. Adalet diye bir şey yok' ifadeleri, filmde, adalet kurumuna yönelik eleştirel bakışın açık göstergelerinden biridir. Filmde, adaletsiz davranışlar gerçekleştiren tüm karakterlerin, Neslihan tarafından cezalandırılması, adaleti sağlamak ve toplumsal barışı mümkün kılmakla görevli olan devletin yetersizliğini işaret eden bir diğer unsurdur. Film-dünyada adalet teşkilatının mensupları adaletin sağlanması konusunda pasif, yetersiz ve aciz bir tablo içinde resmedilmektedir. Sinemasal evrende bu göndermelerin genel itibarıyla mizahi bir dille yapılıyor oluşunu da bir yergi olarak değerlendirmek mümkündür.

Aziz Augustine'in Tanrı Devleti-Dünya Devleti analogisi kapsamında, *Sofra Sırları*'nın sinematik evrenindeki karakterlerin tamamının Tanrı'yı hor gören benlik sevgisi etrafında toplanan dünya devletinin yurttaşları olduğu ifade edilebilir. Tanrı sevgisinden kaynaklanan tüm aşk/sevgi eylemleri, insanların kendilerinden vazgeçmelerini, kendi benlikleri yerine Tanrı'yı ve komşularını öne alarak, onlara karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmelerini gerektirir. Benlik sevgisi ise, bireylerin kendilerine ve kendisi dışındakilere duyduğu sevgiler arasındaki eşitliği bozarak ahlaki görevlerini sekteye uğratar. Başta Ethem, Mehmet ve Ahmet olmak üzere film-dünyadaki bütün bireyler, benlik sevgisinden mustarıptır. Gerçekleştirdikleri tüm eylemlerde kendi benliklerini öncelemeleri ve ahlaki görevlerini ifa etmekten kaçınmaları, onları bedenlerinin ve ilkel dürtülerinin esiri yapmakta, adaletsiz tutum ve davranışlar sergilemelerine sebep olmaktadır. Zaman zaman karakterlerin eylemleri doğrudan ya da dolaylı olarak sevgi kavramı ile ilişkilendirilebilmesine karşın, bu sevgi özü itibarıyla bireylerin kendi benliğine yönelen bir sevgidir. Ethem ve Mehmet'in Meral'e, Meral'in Mehmet'e ve Neslihan'ın Ramo'ya duyduğu sevgi bu bağlamda değerlendirilebilir. Sinemasal evrendeki dünya devletinin yurttaşları, Tanrı devletinin yurttaşları gibi devletin hâkim kıldığı barışın getirisi olan huzur ve güven ortamından faydalanmakla birlikte, gerçekleştirdikleri fillerle toplumsal barışa zarar vermektedirler. Meral'in iki farklı erkekle sürdürdüğü evlilik dışı ilişki, Ethem, Mehmet ve Ahmet'in zimmeterine para geçirmeleri, Neslihan'ın önce kocası Ethem'in sonrasında Meral, Mehmet ve Ahmet'in ölümlerine doğrudan ya da dolaylı dahil, Ramo'nun Mehmet ve Ahmet'in cinayetlerinde Neslihan'a yardım etmesi ve cesetleri parçalayıp yakarak yok etmeye çalışması toplumsal barışın ve dünyevi devlet tarafından kurulan düzenin bozulmasına kaynaklık eden eylemlerdir. Filmin sinematik evrenindeki karakterlerin Tanrı'ya yönelme, Tanrı sevgisine ulaşma amaçları olmadığı gibi kendileri dışındaki diğerlerine karşı haksız ve adaletsiz tavırlar/davranışlar sergilemekte ısrar ettikleri görülmektedir.

Film-dünyadaki karakterlerin tüm adaletsiz edimlerinin özünde benlik sevgisi yer almakla birlikte, eylemlerinin belli başlı bazı sevgi nesnelere yöneldiği ve bu çerçevede sevgilerinin nesnelere ilgili sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Aziz Augustine'in düşünsel bilgi birikimi referans alındığında, varoluşu gereği eksik ve kusurlu olan insan sevmeye/aşk duymaya mecburdur. Öyle ki insanın tüm eylemlerinin ardında bir sevgi/aşk olgusu ve bu sevginin hedefindeki nesne doğrultusunda ilerleyen bir hareket edimi bulunmaktadır. Bu kapsamda, filmin sinemasal evrenindeki karakterlerin sevgilerinin yanlış nesnelere yöneldiği ve bu sevgilerin arka planında yer alan iradenin kötü olduğu söylenebilir. Ethem'in uzun yıllar boyunca aynı hayatı birlikte paylaştığı Neslihan'dan uzaklaşarak Meral'e yakınlaşması, Meral'in karakterine veya ikilinin ortak yaşanmışlıklarına değil de bir arzu nesnesi olarak Meral'in bedenine duyduğu sevgiden kaynaklanmaktadır. Benzer şekilde Mehmet'in sevgisinin de şiddetli cinsel güdüler ve şehvet bağlamında Meral'e yöneldiği ifade edilebilir. Ethem, Mehmet ve Ahmet'in evlilik kurumu içinde eşleriyle olan ilişkilerindeki sevginin nosyonunu, Augustine'in güç ve tahakküm doktrinine bağlı olarak, eşleri üzerinde üstünlük kurmayı amaçlayan kötücül bir davranış biçiminde okumak mümkündür. Yine Ethem, Mehmet ve Ahmet'in paraya ve maddiyata yönelen sevgileri doğrultusunda kendilerine ait olmayan bir maddi varlığı yasadışı yollarla elde etmeleri sevgi nesnelere yönelik imlemektir. Meral'in Mehmet'le birlikteliği, Meral açısından saf cinsel arzuların ötesinde bir yönelimdir. Ancak, evli bir erkeğe duyulan aşk/sevgi, sevgi nesnelere ve bu nesnelere yönelen sevgiye kaynaklık eden iradenin niteliğine ilişkin sorunları işaret eder. Neslihan ve Ethem özelinde, Neslihan'ın Ethem'in kendisini sevmediğine dair net bir kanaati olduğu, kendi zihin düzlemindeki sorgulamalar ve kendisiyle gerçekleştirdiği diyaloglar üzerinden anlaşılmaktadır. Bu noktada Neslihan'ın Ethem'e yönelen duygularını sevgi olarak değerlendirmek oldukça güçtür. Kendini ve benliğini eşi ve evliliğinden hareketle tanımlayan Neslihan'ın evlilik kurumunun bütünlüğünü korumaya yönelik eylemleri, Ethem'e duyduğu aşkın bir sonucu değil, aslen kendi benliğini korumayı amaçlayan eylemler olarak değerlendirilmelidir.

Ramo'nun Neslihan'la birlikteliği de yine maddi dünyanın nimetlerine yönelen sevginin bir sonucudur. Neslihan ise Ramo'nun varlığıyla birlikte vücut bulan evlilik kurumunun devamlılığına ilişkin yanılsama sebebiyle Ramo'ya yönelmekte ve ona karşı sevgisini itiraf etmektedir. Kamile ve Müjgan'ın, Neslihan'la benzeşen şekilde evlilik kurumu ve eşleri üzerinden kendi varlıklarını tanımlamaları ve maddi açıdan eşlerine bağlı oluşları iki kadının eşlerine duydukları sevginin niteliğini sorgulanır hale getirmektedir. Özellikle, Neslihan'ın kendilerine sus payı olarak yüklü miktarda para vermesinin ardından, iki kadın eşlerinin Neslihan tarafından öldürüldüğü gerçeğini bir kenara bırakarak gelecek planları yapmaya başlarlar. Bu durumda yine karakterlerin sevgi nesnelereyle ilgili yanlış yönelimleri ortaya çıkarmaktadır. Özetle, film-dünyadaki karakterlerin sevgi nesnelere, bu sevgileri harekete geçiren motivasyonun ve bu sevgilerin arkasındaki iradenin kötücül nitelikte olduğu görülmektedir. Bu karakterler, Augustine'in söylemleri özelinde, kötü aşka yönelmiş, beden tahakkümü altına girmiş dünya devletinin yurttaşlarıdır ve benlik sevgileri sebebiyle bu yanlış davranış ve yönelimlerden kurtulma imkanından yoksundurlar.

Sofra Sırları filminde Neslihan karakteri, film-zihnin suç ortağı olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır. Filmin başından itibaren, film-dünyada iki farklı Neslihan ekrana yansıtılır. Sinemasal evrendeki diğer karakterlerle aynı gerçeklik düzleminde yer alan ev hanımı Neslihan ve hayattan beklentileri karşılıksız kaldığından hissettiği tatminsizlik duygusunu aşabilmek için kendi imgesini bilinçaltında yeniden inşa eden Neslihan'ın ikincil kişiliği, 'Sofra Sırları' programının sunucusu Neslihan Yılmaz'dır. Başarılı bir yemek programı sunucusu ve iyi bir aşçı olan Neslihan Yılmaz, Neslihan'ın hayatta ulaşmayı arzu ettiği tüm iyilerin vücut bulmuş halidir. Mutlu bir aile hayatı vardır. Tüm hedeflerine ulaşmış bir televizyon yıldızı ve kendini gerçekleştirmiş bir bireydir. Neslihan Yılmaz, ihtiyaç duyulan her anda, gerçeklik düzlemi ile zihinsel düzlem arasındaki bağları kopararak Neslihan'ı yaşananların olası psikolojik etkilerinden korur. Örneğin, Neslihan, boğulmakta olan eşi Ethem'e müdahale etmeyip ölümüne sebep olduğunda, eylemin travmatik etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla gerçeklik düzlemine müdahale eden Neslihan Yılmaz, Neslihan'ın geçirdiği şoku atlatabilmesi adına, yemek hazırlamaya başlar. Ethem'in son anlarındaki nefes alışları ve can çekişleri zaman zaman gerçeklik düzlemi ile zihin düzlemi arasındaki sınırları muğlaklaştırarak yemek hazırlığı sekansında küçük kesintilere yol açsa da sonuçta zihin düzlemindeki Neslihan Yılmaz, gerçeklik düzlemindeki Neslihan'ı işlediği suçun birincil etkilerinden korumakta ve sakinleşmesine kaynaklık etmektedir. Neslihan Yılmaz, filmin gerçeklik düzlemiyle aynı çizgisel zamanı paylaşmadığı için film-dünyada geçmişte yaşanmış veya gelecekte yaşanacak olaylarla ilgili görüntüler zihin düzleminde izleyiciye yansıtılmaktadır. Bir başka anlatımla Neslihan'ın zihin düzlemindeki 'Sofra Sırları' programı geçmiş, şimdi ve geleceğin ortak bir 'şu an' içinde var olduğu ve film-zihin tarafından kontrol edilen/kurgulanan bir düşünce boyutunu ifade eder. Neslihan Yılmaz ise bu boyutta hikâye anlatıcısı konumundadır. Zihin düzlemindeki yemek programı Neslihan'ın tüm hayatının merceğe altına alındığı bir sahne niteliğindedir. Kimi anlarda izleyici, aynı bedendeki iki karakter arasında yaşanan kimlik bölünmesiyle birlikte, Neslihan'ın kendi eylemlerine ilişkin sorgulamalarına ve akıl yürütmelerine şahitlik eder. Bu bağlamda zaman-imgeler yoluyla imlenen ve film-zihnin kendi film-varlığı üzerine gerçekleştirdiği düşünme edimi imgesel olarak Neslihan Yılmaz'da karşılığını bulur.

Film-zihin, film-dünyada gerçekleştirilen tüm suç fiillerini ve adaletsiz edimleri Neslihan aracılığıyla cezalandırmaktadır. Dolayısıyla, filmin sinematik evreninde, adil ve adaletli davranmayan, toplumsal barışı ve huzuru bozan, Tanrı'ya ve komşusuna karşı ahlaki sorumluluklarını yerine getirmeyen ve diğer insanları hak ettikleri sevgiden mahrum bırakan her karakter hüküm verici pozisyonundaki film-zihin tarafından yargılanır. İlahi adaletin tecellisiye eş zamanlı olarak fail ve kurban olan Neslihan'ın eylemlerinde karşılığını bulur. Film-dünyadaki

adaletsiz edimlerin cezası genel itibarıyla ölüm olsa da bu cezanın şekli unsurları karakterden karaktere farklılık gösterir. Örneğin, kendi boğazına takılan yemek sebebiyle nefes alamayan, bilincini kaybedip yere düşen ve nihayetinde hırılı ve inleme sesleriyle kendi kanında boğulan Ethem'in hayatını kaybetmesi tüm karakterler arasındaki en şiddetli ölüm sahnesiyle resmedilirken, belli açılardan kurban olarak görülebilen Meral'in ölümü, uçurtma uçuran küçük bir kız çocuğu -Neslihan'ın çocukluğu- formunda, gökkuşağının renkleriyle ve ışıltılarla betimlenir. Ramo'nun bıçakladığı Mehmet ve Neslihan tarafından silahla vurulan Ahmet de acı içinde can vermekte, ayrıca cesetleri parçalanıp yakılarak beden bütünlükleri bozulmaktadır. Film-zihin, işlenen suçlar ve gerçekleştirilen adaletsiz fiiller arasında, bu eylemlere karşılık gelen cezalara ilişkin hiyerarşik bir sıralama gözetmekte ve karakterlerin ölüm şekilleri suçlarının niteliğine ve ağırlığına bağlı olarak daha şiddetli olmaktadır. Beyaz perdeye yansıtılan tüm bu infaz eylemlerinin Neslihan'ın iradesine müdahale eden film-zihin tarafından gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, Neslihan'ın işlediği cinayetler sebebiyle cezalandırılması film-zihin tarafından engellenmektedir. Bu fiillerin film-dünyadaki azmettiricisinin film-zihin olması, Neslihan'ın gerçekleştirdiği edimlerden sorumlu tutulmasını engeller. Bununla birlikte cinayet suçunun cezasız bırakılması, toplumsal barış ve güven ortamı için gerekli bir kötü olan devletin varlığına zarar verdiği için arzu edilir değildir. Bu ikilem Neslihan karakterinin film-dünyadan silinmesi ve Neslihan'ın zihin düzleminde var olan Neslihan Yılmaz'ın filmin gerçeklik düzlemine dâhil olmasıyla çözüme kavuşturulur. Farklı bir bakış açısıyla, film-zihin, kendi bilinçaltında sinematik evrende yaşanan olayların etkilerinden korunup gelişimini tamamlayan Neslihan'ı, zihin düzleminde dışarıya Neslihan Yılmaz olarak çıkarmakta ve filmin sonunda bu durumu görsel olarak imlemektedir. Bu süreç Neslihan'ın kendini gerçekleştirmiş bir birey olarak eşinin üzerinde kurduğu tahakkümden kurtulması, toplumsal kabuller çerçevesinde kendisine uygun görülen toplumsal cinsiyet rolünü aşması ve kendi varlığını yine kendi benliği üzerinden tanımlaması biçiminde değerlendirilebilir.

Aslen filmi tamamıyla Neslihan'ın zihninde kurgulanan bir anlatı biçiminde kabul etmek de mümkündür. Neslihan, kocası tarafından önce aldatılmış ve sonrasında terk edilmiştir. Yaşanan tüm olaylar ve cinayetler kurgusal olarak Neslihan'ın hayal dünyasında meydana gelmiş, filmin gerçeklik düzleminde ise Neslihan yaşadığı kasabayı terk ederek İstanbul'a yerleşmiştir. Filmin bu açık uçlu sonu, Neslihan özelinde filmin finalinde ortaya çıkan alternatiflere ilişkin tercihin film-zihin tarafından izleyiciye bırakıldığını göstermektedir. Bu bağlamda, film-zihin, Neslihan'ın gerçekleştirdiği eylemlerin adil olup olmadığı konusundaki sorgulamaları, izleyiciye yönelterek, adaletle ilgili zihinsel bir muhakemeye kaynaklık eder. Gerçekleştirdiği eylemlerin tüm sorunluluğunun birey olarak Neslihan'ın kendisine ait olup olmadığı sorgusu da yine film-zihin tarafından izleyiciye yöneltilmektedir.

Sonuç

Düşünce ve söylemleriyle patristik felsefeye yön veren Aziz Augustine'in sevgi etiği, bireyin ve toplumun eylemlerini sevgi/aşk özelinde irdeler. Ona göre insanların tutum ve davranışları değerlendirilirken kişinin sevgisinin, bu sevginin nesnesinin ve sevgi edimini mümkün kılan iradenin referans alınması gerekir. Bu etik bakış açısı tüm insani ilişkilerde olduğu gibi gerçekliğin yeniden yorumlanması ya da fiziksel dünyanın bir yansıması olarak nitelendirilebilecek sinematik üretimlere yönelik analizlere de kaynaklık edebilir. Filmlerdeki karakterlerin eylem ve söylemleri ile bu anlatıların alt metinlerinde yer alan gizil anlamlara ilişkin incelemeler sanat ve ahlak felsefesi alanındaki bilgi dağarcığına katkı sağlamanın yanında, filmi deneyimleyen izleyicileri bireysel ve toplumsal konu başlıkları özelinde düşünmeye ve sorgulamaya sevk edebilmektedir. Bu doğrultuda çalışma kapsamında ele alınan Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* filmi, karakterlerin eylemlerindeki temel motivasyon unsuru olan sevgiden/aşkta hareketle, her sinematik üretimin başlı başına felsefi bir düşün pratiği olduğu ön kabulü çerçevesinde

değerlendirilmiş ve sinemasal evrendeki ahlaki ikilemler Aziz Augustine'in sevgi etiği özelinde mercek altına alınmıştır. Filmde, Neslihan karakterinin zihin düzleminde hayat bulan 'Sofra Sırları' programı ve programın sunucusu Neslihan Yılmaz, film-zihnin imleyicisi konumundadır. Film-zihin, bir taraftan film-dünyadaki olay, olgu ve söylemler üzerine kendi film-düşüncelerini dolaylı yoldan izleyicilerle paylaşırken diğer yandan izleyicileri hüküm makamına konumlandırarak, Neslihan karakteri ve onun çevresinde yaşanan olaylara ilişkin bir düşün pratiği gerçekleştirmeye, etik sorgulamalarda bulunmaya ve son tahlilde bireysel ahlaki çıkarımlarını ortaya koymaya zorlamaktadır. Bu yönüyle filmi, film-zihin ile izleyici arasında, film-dünyadaki karakterler üzerinden, sevgi ve adalet kavramları özelinde gerçekleştirilen bir zihin pratiği olarak değerlendirmek mümkündür.

Kaynakça / References

- Adler, A. (2007). *İnsan Tabiatını Tanıma*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arendt, H. (1996). *Love and Saint Augustine*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Arslan, A. (2010). *İlkçağ Felsefe Tarihi 5, Plotinos Yeni Platonculuk Erken Dönem Hıristiyan Felsefesi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aster, E. V. (2005). *İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi* (V. Okur, Çev.). İstanbul: İm Yayın Tasarım.
- Augustine (1872). *The Works of Aurelius Augustine Bishop of Hippo, Volume V*. Edinburg: T&T Clark.
- Augustine (1887). On the Morals of the Catholic Church. P. Schaff (Ed.) içinde, *A Select Library of The Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church, Volume IV* (s. 41-63). New York: The Christian Literature Company.
- Augustine (1948). *The City of God* (M. Dods, Trans.) (Volume 1-2). New York: Hafner Publishing Company.
- Augustine (1956). On Christian Doctrine. P. Schaff (Ed.) içinde, *A Select Library of The Nicene and Post-Nicene Fathers of The Christian Church, Volume II* (s. 519-597). Grand Rapids, MI: WM. Beardmans Publishing Company.
- Augustine (1997). *On Christian Teaching*. New York: Oxford University Press.
- Augustine (2002). *Eighty-Three Different Questions*. Washington, DC: The Catholic University of America Press.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bonner, G. (1987). *God's Decree and Man's Destiny*. London: Variorum Reprints.
- Boyle, M. O. (1990). Augustine in the Garden of Zeus: Lust, Love, and Language. *The Harvard Theological Review*, 83(2), 17-139.
- Burke, C. (2012). St. Augustine: a View on Marriage and Sexuality in today's World. *Angelicum*, 89(2), 377-403.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2003). *Felsefe Ansiklopedisi* (Cilt 1-6). İstanbul: Etik Yayınları.

- Cevizci, A. (2017). *Felsefe Tarihi, Thales'ten Baudrillard'a*. İstanbul: Say Yayınları.
- Chadwick, H. (2001). *Augustine, A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Cicero (1999). *On the Commonwealth and On the Laws*. J. E. G. Zetzel (Ed.). New York: Cambridge University Press.
- Clark, M. (1963). Augustine On Justice. *Revue d'Etudes Augustiniennes Et Patristiques*, 9(1-2), 87-94.
- Coleman, J. (2001). St. Augustinus: Roma İmparatorluğunun Sonlarında Hıristiyan Siyasal Düşüncesi (M. Öz, Çev.). B. Redhead (Ed.) içinde, *Siyasal Düşüncenin Temelleri* (s. 53-75). Bursa: Alfa Kitabevi.
- Copleston, F. S. J. (1993). *A History of Philosophy, Volume II, Medieval Philosophy*. New York: Image Books.
- Deleuze, G. (2001a). *Cinema 1, The Movement-Image*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Deleuze, G. (2001b). *Cinema 2, The Time-Image*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Dodaro, R. (2004). *Christ and the Just Society in the Thought of Augustine*. New York: Cambridge University Press.
- Dyson, R. (2005). *St. Augustine of Hippo, The Christian Transformation of Political Philosophy*. New York: Continuum.
- Ebenstein, W. (2003). *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri* (İ. Özel, Çev.). İstanbul: Şule Yayınları.
- Frampton, D. (2013). *Filmozofi, Sinemayı Yepyeni Bir Tarzda Anlamak İçin Manifesto*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Harkness, G. E. (1958). Love and Justice in St. Augustine, *Augustine, 1958 Spring*.
<https://jstor.org/stable/community.31007244>
- Gilson, E. (1960). *The Christian Philosophy of Saint Augustine*. New York: Vintage Books.
- Gökberk, M. (1993). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mattox, J. M. (2006). *Saint Augustine and the Theory of Just War*. New York: Continuum.
- Maurer, A. (1982). *Medieval Philosophy, An Introduction*. Toronto: PIMS
- Meconi, D. V. (2009). Traveling without Moving: Love as Ecstatic Union in Plotinus, Augustine, and Dante. *Mediterranean Studies*, 18, 1-23.
- O'Daly, G. (2005). Augustine. D. Furley (Ed.) içinde, *Routledge History of Philosophy, From Aristotle to Augustine (Volume 2)* (s. 389-429). London: Routledge
- O'Meara, J. J. (1969). St. Augustine's Attitude to Love in the Context of His Influence on Christian Ethics. *Arethusa*, 2(1), 49-60.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Parrish, J. M. (2005). Two Cities and Two Loves: Imitation in Augustine's Moral Psychology and Political Theory. *History of Political Thought*, 26(2), 209-235.
- Plotinus (2016). *Ennead I.6 On Beauty*. Las Vegas: Parmenides Publishing.

Gençalp, H. (2024). Aziz Augustine'in sevgi kavramı çerçevesinde Ümit Ünal'ın *Sofra Sırları* filminde aşk ve adalet. *Film Araştırmaları Dergisi*,4(2), 134-153
DOI: [10.59280/film.1532344](https://doi.org/10.59280/film.1532344)

- Pomerleau, W. P. (2016). Western Theories of Justice. *Internet Eynyclopedia of Philosophy*.
<https://www.iep.utm.edu/justwest/>
- Russell, B. (1972). *Batı Felsefesi Tarihi* (M. Sencer, Çev.) (Cilt 1-3). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sandlin, M. S. (2021). Love and Do What You Want: Augustine's Pneumatological Love Ethics. *Religions*, 12: 585. <https://doi.org/10.3390/rel12080585>
- Skirbekk, G. & Gilje, N. (1999). *Felsefe Tarihi, Antik Yunan'dan Modern Döneme* (E. Akbaş, Ş. Mutlu, Çev.). İstanbul: Üniversite Kitabevi.
- Storey, L. (2007). Doing interpretative phenomenological analysis. E. Lyons ve A. Coyle (Eds.) içinde, *Analysing Qualitative Data In Psychology*. (s. 51-64). Los Angeles: SAGE Publications.
- Şenel, A. (2011). *Siyasal Düşünceler Tarihi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.